

Розслідування кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями під час збройного конфлікту: постановка проблеми

Янковий Микола Олександрович¹

Опубліковано	Секція	УДК
03.04.2023	Право	344.22

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7795218>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Організація розслідування кримінальних правопорушень під час збройного конфлікту ускладнюється цілою низкою негативних факторів, що суттєво впливає на процес виявлення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями. Досліджено негативні фактори об'єктивного та суб'єктивного характеру, які впливають на розслідування кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями під час збройного конфлікту. Обґрунтовано положення про те, що для усунення негативних факторів, які впливають на розслідування зазначеної категорії кримінальних правопорушень, необхідно не лише внести формальні корективи до його проведення, а й розробити нову, адекватну до умов збройного конфлікту форму організації розслідування кримінальних правопорушень.

Ключові слова: бойова обстановка, військовослужбовці, військова юстиція, розслідування кримінальних правопорушень.

Investigation of criminal offenses committed by servicemen during the armed conflict: problem posing

Annotation. The relevance of the study lies in the fact that the organization of the investigation of crimes during the armed conflict is complicated by several negative factors, which significantly affect the process of detection, disclosure, and investigation of crimes committed by military personnel. An analysis of the practice of investigating crimes committed by military personnel during an armed conflict allows us to conclude that a special system of legal support for the specified activity. The purpose of the study is to study the negative factors of an objective and subjective nature that affect the investigation of crimes committed by military personnel during the armed conflict. Following the set goal, the task of the research is to study the specifics of military personnel as a special subject of a criminal offense. General and special methods of scientific knowledge were used to achieve the set goals and objectives of the research. The result of the research is the substantiation of the proposition that to eliminate the negative factors that affect the investigation of the specified category of crimes, it is necessary not only to make formal corrections to it but also to develop a new, adequate to the conditions of the armed conflict, form of organization of the

¹ кандидат юридичних наук, професор кафедри криміналістики та психології, Одеський державний університет внутрішніх справ, 65014, м. Одеса, вул. Успенська, 1, <https://orcid.org/0000-0002-5178-084X>

investigation of crimes. The conclusion of the study is the argumentation of the proposition that the investigation of crimes committed by military personnel during an armed conflict, along with the usual legislative regulation, requires a special legal provision corresponding to the conditions of the combat situation. At the same time, legal support primarily provides an adequate permit based on a retrospective analysis of the investigative practice of the military justice bodies of Ukraine of criminal procedural problems that arise when the usual investigation procedure is used during an armed conflict.

Keywords: combat situation, military personnel, military justice, investigation of a crime.

Вступ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Пріоритет у використанні військової сили для вирішення спірних проблем залишається однією з найбільш суттєвих ознак сучасної дійсності. Аналіз історії та воєнного конфлікту в Україні, який наразі триває, свідчить про те, що відносини нашої держави з Росією мають підвищено конфліктний характер, загрожують появою нових протиріч, а також створенням потенційної небезпеки пред'явлення нових територіальних претензій з боку держави-агресора. Виходячи з вищевикладеного, розширення спектру військових загроз територіальній цілісності України та необхідність забезпечення її військової безпеки вимагають від Збройних Сил нашої держави постійної високої бойової готовності, забезпечення недоторканності державних кордонів України, а також фізичної безпеки населення.

Екстремальні обставини у період збройного конфлікту вимагають активно шукати нові адекватні організаційно-правові форми діяльності, оскільки звичайна організація органів військової юстиції, їх система і порядок розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень під час збройного конфлікту є неприйнятною. Ряд існуючих нормативних передумов розслідування кримінальних правопорушень, з огляду на низку об'єктивних та суб'єктивних факторів, перестає бути ефективною. Для того, щоб система їх розслідування почала діяти, необхідні додаткові нормативні передумови, потреба в яких суттєво загострилася в даний час.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню окремих аспектів кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями, присвячені праці А. М. Подоляки [5], Л. Г. Остапчук [4], С. В. Гізімчука [1], Л. П. Медвідь [3], М. І. Карпенка [2] та інших науковців.

Так, А. М. Подоляка зазначає, що вивчення природи правопорушень, вчинених військовослужбовцями, є актуальним і зумовлене «необхідністю повноцінної реалізації прав і свобод людини і громадянина, закріплених Конституцією України, потребою дотримання правопорядку, важливістю виокремлення критеріїв, які можна використовувати для відокремлення правових інститутів адміністративної та кримінальної відповідальності за правопорушення у військовій сфері» [5, с. 43].

У своїй науковій праці Л. Г. Остапчук вказує, що «основною відмінністю військового кримінального правопорушення та воєнного злочину є час і місце їх вчинення; щодо першого, то такі види правопорушень вчиняються винятково військовими, військовозобов'язаними і резервістами та можуть бути розслідувані в рамках національної системи правосуддя» [4, с. 25].

На думку С. В. Гізімчука, «застосування у законі про кримінальну відповідальність обтяжуючих кваліфікацію обставин зобов'язує до їх конкретизації як у нормах, власне, Кримінального кодексу, так й інших нормативних актах, при цьому воєнному стану як об'єкту нормативного регулювання, загалом було надано належну увагу, однак певні моменти потребують деякого уточнення» [1, с. 102].

Як слушно зауважує Л. П. Медвідь, «особливості кримінальної відповідальності за вчинення військових кримінальних правопорушень зумовлені специфікою військової служби і полягають в тому, що до військовослужбовців застосовуються окремі загальні та спеціальні покарання» [3, с. 122].

Схожу думку підтримує і М. І. Карпенко, який зазначає у своїй науковій праці, що «суб'єкт військових злочинів за законодавством більшості держав поряд із кримінальним законодавством визначається й іншими законами, зокрема, у військовій сфері» [2, с. 198].

Формулювання цілей статті. В сучасних умовах органи військової юстиції України зацікавлені в активному використанні можливостей правової науки, в тому числі криміналістики, для теоретичного осмислення проблем розслідування кримінальних правопорушень, що вчиняються військовослужбовцями під час збройного конфлікту, та розроблення комплексу науково-практичних криміналістичних положень і рекомендацій щодо оптимізації процесу розкриття та розслідування кримінальних правопорушень під час збройного конфлікту.

Відповідно, *метою даної статті* є дослідження тих негативних факторів, які впливають на процес розслідування кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями під час воєнного конфлікту.

Результати

Сучасне міжнародне право забороняє загарбницькі, агресивні війни (п. 4 ст. 2 Статуту ООН). Відповідно до резолюції Генеральної Асамблеї ООН № 3314 від 14 грудня 1974 р., під агресією розуміється «застосування збройної сили державою проти суверенітету, територіальної недоторканності та політичної незалежності іншої держави, або якимось іншим чином, несумісним зі статутом ООН» [7].

Проте крім агресивних загарбницьких воєн, у сучасних умовах можуть відбуватися і справедливі війни, не заборонені міжнародним правом, у межах міжнародних збройних конфліктів, а також законне застосування збройної сили. До них відносяться:

- а) оборонні війни, у порядку здійснення державою чи групою держав права на індивідуальну чи колективну самооборону від агресії відповідно до ст. 51 Статуту ООН;
- б) національно-визвольні війни колоніальних чи залежних народів, тих, хто піднявся зі зброєю в руках на боротьбу за своє національне визволення та утворення власної незалежної держави;
- в) операції військ ООН, створених за рішенням Ради Безпеки ООН відповідно до ст. 42 Статуту ООН;
- г) застосування збройної сили під час виконання договірних зобов'язань [6].

Заборона міжнародним правом агресивних воєн призвела до того, що, починаючи з 50-х років ХХ ст., у юридичній літературі термін «збройний конфлікт» став вживатися набагато частіше, ніж термін «війна».

Вчинення кримінальних правопорушень в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці впливають на застосування чинних нормативно-правових актів, які містять положення про відповідальність за злочини проти військової служби, а також за ті злочини, склад яких передбачає, що умови воєнного стану бойова обстановка є кваліфікуючою ознакою. Так, 24 січня 2023 р. Президентом України було підписано Закон «Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законодавчих актів України щодо особливостей несення військової служби в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці», яким передбачено посилення адміністративної та кримінальної

відповідальності військовослужбовців. Внесення змін до зазначених нормативно-правових актів було необхідним, оскільки «в реаліях сьогодення збільшується кількість вчинених кримінальних правопорушень, що підриває авторитет Збройних Сил України» [3, с. 120].

У криміналістиці стосовно збройного конфлікту бойова обстановка є сукупністю умов на території бойових (військових) дій, на якій здійснюється розслідування кримінальних правопорушень; тобто та обстановка, у якій відбувається процес доказування. Розслідування кримінальних правопорушень, скоєних за умов ведення бойових (військових) дій, провадиться, як правило, у бойовій обстановці, яка була викликана цими бойовими діями. Впливаючи на всі сторони життєдіяльності та спричиняючи відповідні надзвичайні заходи (військовий або надзвичайний стан), бойова обстановка впливає і на організацію розслідування кримінальних правопорушень, визначаючи специфічно стійкі зв'язки, залежності, відносини та тенденції у цій сфері людської діяльності, які становлять його закономірності. На цій підставі можна стверджувати про існування специфічних закономірностей розслідування кримінальних правопорушень під час збройного конфлікту, а особливо важливим є дослідження їх природи за тих умов, що «ситуація з Південною частиною нашої країни, а саме з Кримом, події, що відбуваються на Сході, та агресивно налаштований «сусід» змушують екстрено реагувати на нові загрози й ставати на шлях протидії збройній агресії» [4, с. 18].

Починаючи з 2014 р., актуальною для України також є «проблематика розмежування адміністративного і кримінальних правопорушень у військовій сфері, яка раптово загострилася останніми роками, з огляду на ведення гібридної війни проти нашої держави та відвертої неготовності вітчизняної системи правосуддя до породженої цими подіями кількості правопорушень» [5, с. 52]. Дійсно, організація роботи органів військової юстиції під час збройного конфлікту ускладнюється цілою низкою негативних факторів впливу бойової обстановки на процес виявлення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями.

Також необхідно зазначити, що «серед сукупності ознак, які характеризують воєнний стан, можна виділити: 1) місце його введення (вводиться в Україні або в окремих її місцевостях), 2) підставу введення (у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності), 3) час дії (із зазначенням строку дії цих обмежень) та 4) правовий зміст, що поділяється на основні й додаткові заходи (ст. 1 Закону №389-VIII)» [1, с. 100]. Так, вплив на розслідування кримінальних правопорушень через особливий їх характер, який більшість з них набувають в районах збройного конфлікту, спричиняють такі основні негативні фактори: а) підвищення рівня суспільної небезпеки кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями; б) більш тяжкі наслідки кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями; в) поява кримінальних правопорушень, які посягають на специфічні військові правовідносини, що виникають у зв'язку з веденням бойових дій (у бойовій обстановці, на полі бою, на території військових дій); г) значна кількість скоєних кримінальних правопорушень та неухильне зростання рівня злочинності військовослужбовців; д) зростання числалкримінальних правопорушень, спричинених низьким рівнем мотивації військовослужбовців, переважну частину з яких становлять різні форми ухилення від військової служби; е) значне число кримінальних правопорушень, які прямо чи опосередковано пов'язані з наявністю у військовослужбовців зброї; є) скоєння кримінальних правопорушень у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння; ж) скоєння тяжких насильницьких кримінальних правопорушень щодо супротивника з

причини помсти на полі бою; з) залежність рівня злочинності військовослужбовців від інтенсивності бойових дій; і) реагування злочинності військовослужбовців на воєнні успіхи чи невдачі; к) високий рівень штучно-латентної злочинності військовослужбовців та ін. Відповідно, «стає очевидним, що існуючі правові норми в цьому аспекті потребують не лише вдосконалення, а й ретельного аналізу» [9].

Правозахисникам та іншим фахівцям у сфері захисту прав людини все частіше доводиться проводити розслідування за фактами скоєння військових злочинів, але без відповідного досвіду, підготовки або доступу до інформації. В результаті, незважаючи на всі зусилля, інформація, що підтверджує факт військового злочину та пов'язаного з ним порушення прав людини, може бути втрачена, пошкоджена, знищена або визнана неприйнятною із серйозними наслідками для правосуддя та притягнення до відповідальності. Крім того, «аналіз КК (військово-кримінального законодавства) більше 20-ти держав світу свідчить про різний підхід законодавців до визначення переліку осіб, які перебувають на військовій службі чи можуть мати відношення до виконання військового обов'язку, і які порушили кримінальний закон, зокрема вчинили військові злочини, що є підставою притягнення їх до кримінальної відповідальності» [2, с. 196].

Для усунення або мінімізації наслідків зазначених негативних факторів необхідне прийняття додаткових нормативних передумов шляхом внесення змін до кримінально-процесуального порядку розслідування кримінальних правопорушень, що стосуються таких питань: підслідності органів військової юстиції України; форм розслідування кримінальних правопорушень; процесуальної ролі командування; термінів розслідування кримінальних правопорушень; порядку обрання та застосування заходів процесуального примусу; порядку залучення учасників кримінального судочинства (захисників, перекладачів, спеціалістів). Важливо, що не існує перешкод об'єктивного характеру до кримінальних нормативно-правових актів, незважаючи на те, що в Україні відбувся процес демілітаризації юридичної думки: «водночас жодних практичних чи законодавчих обмежень для відновлення військової юриспруденції немає, що підтверджується на прикладі українських та європейських законодавчих актів» [8].

Вбачається, що в умовах збройного конфлікту резерв покращення слідчих показників з оперативності та якості полягає у раціоналізації порядку провадження слідчих дій шляхом адаптації до умов збройного конфлікту посвідчувальної сторони щодо збирання доказів, використовуючи новітні технології у сфері фіксації доказів; розширення та зміцнення експертної бази; вдосконалення форм та методів взаємодії з правоохоронними органами інших держав; покращення якісних характеристик та надійності засобів зв'язку та транспорту; створення штатних органів дізнання (Військової поліції).

Щодо основних негативних факторів суб'єктивного характеру, котрі впливають на організацію розслідування кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями в умовах збройного конфлікту, то до них належать: комплектування органів військової юстиції України за «пришвидженою» методикою слідчими працівниками, які не мають достатнього практичного досвіду, а також некомплект штатного складу слідчих працівників. Правове забезпечення передбачає насамперед ретроспективний аналіз слідчої практики органів військової юстиції України у вирішенні кримінально-процесуальних проблем, що виникають в умовах збройного конфлікту при застосуванні традиційного порядку розслідування. Одночасно його не можна ототожнювати із встановленням особливих форм слідчої діяльності. Мова може йти лише про певні зміни та доповнення окремих елементів

існуючого кримінально-процесуального порядку розслідування, які не стосуються його основ, проте, враховують надзвичайні умови діяльності.

При цьому правове забезпечення, поряд з особливостями кримінально-процесуального порядку, включає і винятковий (особливий) правовий режим, який введено на території збройного конфлікту з метою стабілізації обстановки, відновлення законності та правопорядку, що, у свою чергу, сприяє і проведенню належного розслідування кримінальних правопорушень. Крім виняткового (особливого) правового режиму, існує потреба і в спеціальних нормативних передумовах розслідування кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями в умовах збройного конфлікту, які містили б правовий механізм, що забезпечує проведення належного їх розслідування.

В умовах бойової обстановки, спричиненої ситуацією збройного конфлікту, всі питання організації слідчої роботи органів військової юстиції України повинні відрізнятись певною специфікою. Більше того, серед цих питань можна виокремити ряд концептуальних, без вирішення яких не можна провести розслідування (формування та забезпечення роботи органів військової юстиції, матеріально-технічне та тилове забезпечення її діяльності, організація взаємодії з іншими правоохоронними органами; використання спеціальних знань у «польових» умовах). З цією метою вбачається доцільним запровадити наступні зміни та доповнення звичайного порядку розслідування кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями в умовах збройного конфлікту:

- 1) Розширити підслідність шляхом віднесення до підслідності органів військової юстиції України проваджень про кримінальні правопорушення, скоєні цивільними особами на територіях, в яких було оголошено воєнний стан і триває збройний конфлікт. Мова йде про ті кримінальні правопорушення, які пов'язані з нападами та іншими протиправними діями щодо військовослужбовців, а також пов'язані з посяганням цивільних осіб на бойову техніку, зброю та боєприпаси; провадження про кримінальні правопорушення проти оборони; провадження про кримінальні правопорушення, пов'язані зі збройним конфліктом, але які не стосуються військових кримінальних правопорушень, навіть якщо вони скоєні на значному віддаленні від театру бойових дій.
- 2) Ввести як виняток із загального правила з урахуванням вимог бойової обстановки особливий скорочений порядок розслідування щодо конкретної категорії провадження відносно кримінальних правопорушень невеликої та середньої тяжкості з урахуванням обставин справи та особи підозрюваного, позиції прокурора, слідчого та захисника для зосередження зусиль органів військової юстиції України на кримінальних провадженнях про тяжкі та особливо тяжкі кримінальні правопорушення, що дозволить підвищити ефективність діяльності органів військової юстиції України, скоротити терміни досудового розслідування та прискорено реалізовувати конституційне право військовослужбовців на доступ до правосуддя та судовий захист у розумні строки.
- 3) Як органи дізнання повинні функціонувати спеціальні органи, необхідним є створення Військової поліції, яка повинна мати для всіх військових формувань загальну юрисдикцію, незалежно від підпорядкованості чи відомчої належності військової частини або підрозділів.
- 4) Загальним правилом щодо термінів розслідування кримінальних правопорушень, вчинених в умовах збройного конфлікту, повинно бути наступне: якщо під час розслідування кримінального провадження не потрібне призначення судових експертиз, то розслідування повинно бути завершено у строк, що не перевищує трьох діб; якщо ж для з'ясування всіх обставин кримінального правопорушення

необхідне призначення судових експертиз, то строк досудового розслідування в умовах збройного конфлікту повинен не перевищувати одного місяця.

- 5) Необхідно відновити роботу військових судів та комплектувати їх лише військовослужбовцями: судді військових судів повинні мати досвід військової служби, оскільки відсутність у них професійних військових знань та військової підготовки може спричинити необ'єктивність та помилки при прийнятті ними судових рішень.
- 6) Регламентувати питання забезпечення участі захисника у розслідуванні цієї категорії кримінальних правопорушень, при цьому проблема забезпечення участі захисника на ранніх стадіях досудового розслідування полягає не в законодавчому обмеженні такої участі, а в необхідності вживання організаційних заходів для реалізації цього права. Для ефективного здійснення захисту прав та законних інтересів підозрюваних військовослужбовців в умовах збройного конфлікту необхідно передати функції захисту інтересів та прав військовослужбовців Військовому омбудсмену. При цьому створений інститут військових омбудсменів необхідно укомплектувати особами з числа військовослужбовців з вищою юридичною освітою, яким після проходження відповідних курсів та складання іспитів буде видано ліцензію на провадження адвокатської діяльності.
- 7) Створити Центр судово-медичних та криміналістичних експертиз для проведення судово-медичних (в т.ч. з ідентифікації особи), молекулярно-генетичних, судово-психіатричних, криміналістичних, судово-хімічних, судово-біологічних та інших видів експертиз щодо дослідження речових доказів у районі збройного конфлікту, до складу якого входитимуть мобільні судово-медичні та криміналістичні експертні лабораторії, укомплектовані експертним обладнанням на основі інноваційних технологій. Експерти Центру судово-медичних та криміналістичних експертиз повинні бути військовослужбовцями та мати досвід військової служби.
- 8) Пристосувати процедуру низки слідчих дій (допиту, огляду місця події, обшуку) до надзвичайних умов розслідування в умовах збройного конфлікту за дотримання таких умов: відступи від загального порядку розслідування кримінальних правопорушень визначаються характером надзвичайних умов та мають відповідати виду виняткового (особливого) правового режиму; мета вилучень, що вводяться, повинна відображати загальне призначення виняткового (особливого) правового режиму того чи іншого виду; щодо конкретних відступів від звичайного порядку розслідування необхідно ґрунтуватися на об'єктивних факторах зміни слідчої ситуації під впливом умов бойової обстановки; можливі вилучення чи обмеження загальних правил розслідування повинні бути прямо передбачені у кримінально-процесуальному законодавстві України.
- 9) Для безпосереднього розслідування кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями в умовах збройного конфлікту, необхідно формувати постійно діючі мобільні слідчо-оперативні групи. Для своєчасного їх прибуття та оперативного провадження невідкладних слідчих дій на території збройного конфлікту необхідно, щоб до складу таких груп входили: слідчий, оперативні працівники Військової поліції, дізнавачі, експерт-криміналіст та судовий медик, які мають у своєму розпорядженні пересувну криміналістичну лабораторію, оснащену необхідними техніко-криміналістичними засобами.
- 10) Ефективне розслідування кримінальних правопорушень зазначеної категорії можливо лише у взаємодії органів військової юстиції України з системою правоохоронних органів, що функціонують на території збройного конфлікту. Взаємодія правоохоронних органів за таких умов має певну суттєву специфіку,

відрізняючись від взаємодії у звичайних мирних умовах щодо суб'єктів, основних напрямів та ряду конкретних форм.

- 11) Межі техніко-криміналістичного оснащення мобільних слідчо-оперативних груп для роботи в «польових» умовах визначаються процесуальними функціями та обсягом професійних знань слідчих та спеціалістів криміналістів у галузі застосування техніко-криміналістичних засобів, а також реальними можливостями доставки та використання необхідного обладнання на місці вчинення кримінального правопорушення. Інформаційне забезпечення у «польових» умовах, зрештою, зводиться до забезпечення органів військової юстиції України відповідними каналами прийому-передачі інформації із стаціонарних сховищ, тобто необхідними технічними засобами зв'язку (мобільний телефон, радіо, комп'ютерні мережі, модемний зв'язок).

Структуру загальної характеристики кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями в умовах збройного конфлікту, можна визначити як трирівневу систему, що складається з родової характеристики кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями на території збройного конфлікту; групових характеристик кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями на території збройного конфлікту; видових криміналістичних характеристик кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями на території збройного конфлікту.

Родові ознаки є спільними для всіх кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями в умовах збройного конфлікту. Групові ознаки, властиві тій чи іншій окремій групі криміналістично подібних видів кримінальних правопорушень, характеризуються за такими загальними властивостями: у зв'язку з іншими кримінальними правопорушеннями; з причин; за умовами, що сприяли їх вчиненню; за способами приховування скоєних кримінальних правопорушень. При всій відмінності зазначені кримінальні правопорушення мають внутрішню єдність – всі вони скоєні в конкретних умовах бойової обстановки в умовах збройного конфлікту. Зв'язки між ними носять різний характер і можуть бути простежені за єдністю суб'єктів, місця, обстановки та часу скоєння кримінальних правопорушень. Криміналістичні видові ознаки, властиві окремим видам кримінальних правопорушень, які безпосередньо пов'язані з веденням бойових дій та вчинені у бойовій обстановці на території збройного конфлікту, в основі є традиційними.

Висновки

Безпосередньо на організацію та методику розслідування кримінальних правопорушень в умовах збройного конфлікту впливають такі основні негативні фактори об'єктивного характеру, а) швидка зміна оперативної обстановки; б) часта передислокація військових частин та підрозділів; в) загибель, поранення та полон свідків, потерпілих, підозрюваних у ході бойових дій; г) зміна обстановки місця події внаслідок бомбардування, артилерійського чи мінометного обстрілу, захоплення супротивником, мінування місць події, обстріли снайперів, засідки на комунікаціях та інші.

Загальні ознаки кримінальних правопорушень, яких вони набувають за умов збройного конфлікту, впливають на розслідування, визначають його специфічні закономірності. З урахуванням криміналістичної класифікації кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями в умовах збройного конфлікту, серед них можна виокремити: 1) родові ознаки, характерні для всіх кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями в умовах збройного конфлікту, незалежно від конкретних обставин, за яких вони були скоєні; 2) групові ознаки

меншого ступеня спільності, властиві тільки тій чи іншій групі криміналістично подібних видів кримінальних правопорушень, які обумовлені видом бойових дій та умовами конкретної бойової обстановки під час міжнародного чи внутрішнього збройних конфліктів, за яких вони вчинені; 3) традиційні криміналістичні видові ознаки, властиві окремим видам кримінальних правопорушень, які безпосередньо пов'язані з веденням бойових дій та що відбуваються у бойовій обстановці в умовах збройного конфлікту.

Подальші наукові розвідки щодо дослідження питань розслідування кримінальних правопорушень, вчинених в умовах збройного конфлікту, є актуальними для України і світової спільноти задля дотримання принципу законності, верховенства права, а також пріоритетності прав і свобод людини і громадянина.

Список використаних джерел

1. Гізімчук, С. В. (2021). Характеристика змісту окремих ознак воєнного стану як обставини, що обтяжує відповідальність за військові злочини. *Питання боротьби зі злочинністю*, 41, 99–104. <https://doi.org/10.31359/2079-6242-2021-41-99>
2. Карпенко, М. І. (2018). Особливості суб'єктів військових злочинів за кримінальним законодавством окремих держав світу. *Підприємництво, господарство і право*, 10, 195–199.
3. Медвідь, Л. П. (2020). Особливості кримінальної відповідальності військовослужбовців за вчинення військових кримінальних правопорушень. *Актуальні проблеми кримінального права*. <http://elar.naiau.kiev.ua/jspui/handle/123456789/20529>
4. Остапчук, Л. Г., & Кузьменко, Т. В. (2022). Військові та воєнні злочини у вітчизняному та міжнародному законодавствах. *Кримінально-виконавча система: Вчора. Сьогодні. Завтра*, № 1(11), 18–27. <https://doi.org/10.32755/sjcriminal.2022.01.018>
5. Подоляка, А. М., & Дьомін, Ю. М. (2021). Щодо розмежування військових адміністративних правопорушень від кримінальних правопорушень. *Право. ua*, (2), 47–54. <https://doi.org/10.32782/law.ua.2021.2.7>
6. Bernstein-Tarrow. N. (Ed.). (1987). Appendix 1 - UN Human Rights Documents (Summaries of Education Provisions) UN Charter (1945), *Comparative and International Education Series*. Oxford: Pergamon Press. <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-033415-8.50021-7>
7. Definition of Aggression. General Assembly resolution 3314 (XXIX). (1974). https://legal.un.org/avl/pdf/ha/da/da_e.pdf
8. Gorinov, P., & Mereniuk, K. (2022). Military law in Ukraine: future prospects for development. *Futurity Economics & Law*, 2(3), 18–27. <https://doi.org/10.57125/FEL.2022.09.25.03>
9. Melnychenko, N. (2021). Claim and its modern modifications: definitions of the future. *Futurity Economics & Law*, 1(1), 4–11. <https://doi.org/10.57125/FEL.2021.03.25.1>